

Desorganiserad anknytning som mentaliseringstrauma

Tor Wennerberg
(tor.wennerberg@comhem.se)

Vad ska det här handla om?

- Desorganiserad anknytning som en "andragenerationseffekt" av föräldrarnas obearbetade trauma.
- Obearbetade trauman resulterar i massiv mentaliseringsbrist: detta är själva *överföringsmekanismen* som fortplantar trauman över generationsgränserna.
- Överföring av trauman mellan generationerna = överföring av en dissociativ personlighetsstruktur.

Vad är dissociation?

- Nijenhuis & van der Hart (in press):
- Stor begreppsförvirring i dagens psykiatri i fråga om vad dissociation är (försvar, symtom, normala och patologiska medvetandeförändringar).
- Föreslår: återgång till Pierre Janets definition från sent 1800-tal.
- Dissociation: förekomsten av mer än ett förstapersonsperspektiv inom personligheten.

Dissociation

- Trauman – extremt stressframkallande upplevelser som individen inte förmår integrera i sin självupplevelse – splittrar personligheten i olika delar: dynamiska subsystem inom personligheten, medierade av evolutionära handlingsystem. Dessa subsystem blir mer eller mindre självständiga, vart och ett med sitt eget förstapersonsperspektiv på självet och världen.
- Grundläggande klyvning mellan undvikande (ANP) och återupplevande (EP) delar av personligheten.

Mentaliseringsteorin

- Det som integrerar barnets personlighet och känsla av själv är föräldrarnas mentaliserande förståelse.
- Anknytningspersonen tillskriver barnet inre, mentala tillstånd, liksom en personlig historia och en framtid.
- Mentalisering = integrering och realisering av själtillstånd, dvs. motsatsen till dissociation.

Det "dissociativa" spädbarnet

- Putnams (1997) *discrete behavioral states model* eller teori om åtskilda beteendetillstånd.
- Barnet föds som "dissociativt" (i icke-traumatisk mening) i och med att dess olika beteendesystem är ofullständigt integrerade. Känslan av själv varierar kraftigt, situationsbunden. Den integrerade personligheten en utvecklingsmässig bedrift, uppstår som funktion av anknytningspersonens reglering och strukturering av barnets erfarenhetsvärld.

Två utvecklingsvägar mot dissociation

- Dissociation (= traumabaserad splittring i personligheten) kan uppstå pga något som *har* hänt – en potentiellt traumatiserande händelse som individen inte förmår integrera i det självbiografiska minnet.
- Dissociation kan också uppstå pga något som *inte* har hänt – den uteblivna integreringen av barnets från början starkt föränderliga och ointegrerade känsla av själv.

Nu börjar ett nytt avsnitt

- Med dessa definitioner i bakhuvudet går vi nu vidare till:
- Anknytningen som barnets sätt att reglera rädsla.
- Behovet av en vidgad traumadefinition.
- Desorganiserad anknytning.

Bowlbys livslånga fokus: rädsla

- Nomadiserande primatungar har ett enda sätt att reglera rädsla: genom att upprätta närhet till sin anknytningsperson. Andra däggdjur har också möjlighet att söka skydd i lyan eller grytet. För människobarnet ges *inget annat alternativ* än anknytningsrelationen.
- Alla rädsloreaktioner aktiverar anknytningssystemet. Rädsla driver – ofrånkomligen – barnet att närma sig sin anknytningsperson, oavsett vad som har skrämt barnet. (Darwins havsödlä.)

Erfarenheter från kriget

- Bowlby konstaterade att det gick bättre för barn som upplevde blitzen tillsammans med sina föräldrar i London, än för barn som evakuerats till objektivt trygga omständigheter på den engelska landsbygden utan sina föräldrar.
- Barn upplever fara på ett väsensskilt sätt jämfört med vuxna. Faror och hot "filtreras" genom anknytningsrelationen.

Problem med traditionell syn på trauma

- Trauma definieras i DSM-IV:s PTSD-diagnos uteslutande utifrån vuxenkriterier:
- "personen upplevde, bevittnade eller konfronterades med en händelse ... som innebar död, allvarlig skada (eller hot om detta), eller ett hot mot egen eller andras fysiska integritet"
- Men: för barn är upplevelsen av fara en funktion av anknytningspersonens fysiska och psykologiska tillgänglighet.

Ett utvidgat traumabegrepp

- Anknytningstrauma innefattar två distinkta processer: 1) själva händelsetraumat; 2) ett sammanbrott i den biologiska beskyddarfunktionen.
- "Många av de psykologiska fenomen som åtföljer misshandel och övergrepp, och som beskrivits i både trauma- och anknytningslitteraturen, uppstår troligen som en effekt, inte av traumat i sig, utan av traumatiska händelser som äger rum inom ramen för en svår relationsstörning, eller till och med enbart till följd av en långvarig relationell störning" (Lyons-Ruth et al. 2005, s. 5).

Trauma of absence

- Två led i traumaekvationen: 1) objektivt farliga händelser; 2) tillgång till rädsloreglerande resurser i viktiga anknytningsrelationer.
- 0-6 år: det relationella ledet viktigare; 6 år och uppåt upplevelsen av trauma allt mer överensstämmande med vuxenkriterier.
- Tillräcklig källa till traumatisering i subtila avvikelser och störningar i det tidiga affektreglerande samspelet med anknytningspersonen. *Hidden trauma* eller *trauma of absence*.

Den desorganiserade anknytningen

- D-anknytningen, en dysfunktionell form av anknytning, belyser människans existentiella villkor.
- Barn som utsatts för misshandel och övergrepp: > 80 procent desorganiserad anknytning.
- Men: i lågriskgrupper (normal medelklass) 15 procent desorganiserad anknytning.
- Gemensam faktor i båda grupperna: rädsla.
- Prediceras av föräldrarnas olösta status på anknytningsintervjun (=obearbetade trauman)

Andragenerationseffekter av trauman

- Hur kan desorganiserad anknytning vara så vanlig i lågriskmiljöer (vart sjätte barn i befolkningen)?
- Main & Hesse: en förälders obearbetade trauman kan överföras till avkomman genom subtila skrämmande/skrämda beteenden som inte motsvarar misshandel, övergrepp eller försummelse.
- Obearbetade trauman bryter då och då igenom ett i övrigt adekvat omvårdnadsbeteende och desorganiserar barnets anknytningsystem.

"Fright without solution"

- Main & Hesse (1990):
- Barn med D-anknytning möter föräldrabeteenden som faller utanför det spektrum av beteenden som barnet är evolutionärt förberett att kunna anpassa sig till.
- Anknytningsrelationen är barnets enda säkra plats, den enda biologiskt möjliga "lösningen" på rädsloreaktioner.
- Rädsla som uppstår inom anknytningsrelationen kan barnet inte hantera. Beteendet kollapsar under trycket av motstridiga impulser.

Permanent oreglerad rädsla

- Den desorganiserade anknytningen – både när den uttrycks som procedurella beteenden hos ettåringar i främmandesituationen och när den tar formen av desorganiserade medvetandeprocesser hos vuxna i anknytningsintervjun – handlar i grunden om att både barnet och föräldern har ett *permanent dysreglerat rädslosystem*.
- Jämför posttraumatiskt stressyndrom: traumat upplevs inte som avslutat.

D-anknytning i longitudinellt perspektiv

- 2 uppföljningsstudier visar att D-anknytning vid 12 månader prediceras dissociativa symtom i tidig vuxen ålder: Ogawa et al. (1997) och Dutra & Lyons-Ruth (2005).
- Enda otrygga anknytningskategorin som direkt prediceras psykopatologi.
- Senare upplevelser av misshandel och övergrepp bidrog *inte* statistiskt till prediktionen av dissociation. Den statistiska prediktionen är direkt och oförmedlad, ett förvånande fynd.

Mentaliseringstrauma

- Omöjligt för barnet att mentalisera (realisera och integrera) upplevelser av anknytningspersonen som skrämmande och massivt övergivande. Rädsla som uppstår inom anknytningsrelationen = olöslig biologisk paradox.
- "... ett medvetande kan inte lösa denna paradox, men ett splittrat medvetande kan det" (Hesse & Main 2006, s. 339).
- Dissociation: "löser" problemet, men olösligheten flyttar in i barnets medvetande.

Dissociation som tvåpersonsprocess

- "... dissociativa försvar, liksom andra försvar, uppstår inte i första hand som enpersonspsykologiska, intrapsykiska hämningar utan representerar den dialogiska struktur som barnet har tillgång till ... Barnet kommer med andra ord att utveckla ointegrerat mentalt innehåll i samma utsträckning som vårdnadsgivaren inte upprättar en tillräckligt integrerad affektiv, symbolisk och interaktiv dialog med barnet" (Lyons-Ruth 2003, s. 900–901).

Sammanfattning

- Omentaliserade trauman hos föräldern omöjliggör ett integrerat "hållande" av barnets uppvaknande själv. Massiv mentaliseringsbrist, i situationer då barnet känner rädsla. Föräldrarnas dissociativa (traumatiserade) personlighetsstruktur överförs till barnet.
- Reaktiva ångest- och raseritillstånd upplevs av barnet som inifrån kommande hot mot upplevelsen av att vara anknuten. Fobi för mentalisering = vidmakthållande av dissociation.

Sammanfattning, forts.

- Mentaliseringsbaserad terapi: syftar till att övervinna fobin för mentalisering (=fobin för övergivna delar eller aspekter av självet).
- Mål: högre grad av integrering av omentaliserade självtillstånd, dvs. strävan i riktning mot lösning av den "biologiska paradox" som var olöslig för det lilla barnet. Integrering av tidigare oförenliga objekt- och självrepresentationer.

Ett litet boktips...

Referenser

- Hesse, E. & Main, M. (2006). Frightened, threatening, and dissociative parental behavior in low-risk samples: Description, discussion, and interpretations. *Development and Psychopathology*, 18, s. 309–343.
- Lyons-Ruth, K. (2003). Dissociation and the parent-infant dialogue: A longitudinal perspective from attachment research. *Journal of the American Psychoanalytic Association*. Vol. 51, nr 3, s. 883–911.
- Lyons-Ruth, K., Dutra, L., Schuder, M. R., Bianchi, I. (2006). From infant attachment disorganization to adult dissociation: Relational adaptations or traumatic experiences? *Psychiatric Clinics of North America*. Vol. 29, s. 63–86.
- Main, M. & Hesse, E. (1990). Parents' unresolved traumatic experiences are related to infant disorganized attachment status: Is frightened and/or frightening parental behavior the linking mechanism? I: Greenberg, M. T., Cicchetti, D. & Cummings, M. (red.), *Attachment in the preschool years: Theory, research and intervention*, s. 161–182. Chicago. University of Chicago Press.
- Nijenhuis, E. R. S. & van der Hart, O. (in press). Dissociation in trauma. Part II: A new definition and former proposals compared. *Journal of Trauma and Dissociation*.
- Ogawa, J. R., Sroufe, L. A., Weinfield, N. S., Carlson, E. A. & Egeland, B. (1997). Development and the fragmented self: Longitudinal study of dissociative symptomatology in a nonclinical sample. *Development and Psychopathology*, 9, s. 855–879.
- Putnam, F. W. (1997). *Dissociation in children and adolescents: A developmental perspective*. New York. The Guilford Press.